

ARC Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Egyezmény

„A civil társadalom közleménye az Európai Unió intézményeihez a jövőbeli mezőgazdasági és vidékfejlesztési politikáról”

2010. november

Összefoglalás

2010. november 16-án az európai civil társadalmi szervezetek és hálózatok átfogó szövetsége (ARC) benyújtja az Európai Bizottsághoz és más uniós intézményekhez az európai mezőgazdasági és vidékfejlesztési politikák reformjára irányuló saját javaslatait, „A civil társadalom közleménye a mezőgazdasági és vidékfejlesztési politika jövőjéről” címmel. Ez a közlemény az Európa-szerte működő nem kormányzati szervezetek körében folytatott konzultációk, konferenciák és tárgyalások hat hónapig tartó folyamatának eredménye (lásd: www.arc2020.eu).

Kérésünk mind a mezőgazdasági, mind pedig a vidékfejlesztési politikák mélyreható felülvizsgálatára irányul. Javaslataink szerint 2014-től kezdve a szakpolitikáknak a következőkre kell kiterjedniük:

- **A mezőgazdasági és élelmiszer-ipari rendszerekkel kapcsolatos paradigmaváltás**, elmozdulva a jelenlegi domináns ipari stílusú gazdálkodástól és a központosított élelmiszeripartól a mindenütt alkalmazott fenntartható gazdálkodás, valamint a regionális és helyi termelés és élelmiszer-feldolgozás diverzifikálása felé, szorosabb kapcsolatot alakítva ki a mezőgazdasági termelők és a fogyasztók között, és különös gondot fordítva a közegészségre, a környezetvédelemre és az állatjólétre.
- **A vidéki térségek gazdasági, társadalmi és környezetvédelmi újjáélesztése**, a közösségek, kultúrák és erőforrások erejére és sokféleségére építve, hatékonyan kapcsolódva a helyalapú területi fejlesztéshez, valamint teljesítve a társadalmi, gazdasági és területi kohézió iránti európai uniós kötelezettségvállalást.

A változás jövőképét az a közös meggyőződés motiválja, hogy Európának fenntarthatóságot és nagyobb méltányosságot kell elérnie, Európán belül és a világban egyaránt. Az összes globális erőforrást felelősebben kell felhasználnunk, meg kell állítanunk a biológiai sokféleség drámai csökkenését, és gyökeresen vissza kell szorítanunk az üvegházhatású gázok kibocsátását. Garantálnunk kell az élelmezésbiztonságot, anélkül, hogy az EU más földrészek területi erőforrásaitól függne. Enyhítenünk kell a szegénységet és egyenlőtlenséget, a társadalmi kirekesztést, valamint az egyes térségek és népek között mutatkozó komoly jövedelem- és életminőségbeli különbségeket Európán belül és kívül egyaránt.

Új európai politika

Ezen sürgető célok teljesítése érdekében azt javasoljuk, hogy a jelenlegi KAP helyébe 2014-től egy **közös agrár-, élelmiszer- és vidékfejlesztési** politika lépjen, a Római Szerződésben foglaltakon túlmutató célkitűzésekkel. Az említett új célkitűzések az élelmezésbiztonságot, az élelmiszerek minőségét és a közegészségügyet, a fenntartható mezőgazdasági normákat, a környezet védelmét, az éghajlatváltozás enyhítését, a vidéki gazdaság megerősítését és a vidéki közösségek jólétét ölelnék fel.

A szóban forgó politika végrehajtására két alap, az élelmiszerekre és gazdálkodásra összpontosító **Európai Mezőgazdasági Alap**, valamint a tágabb értelemben vett vidéki gazdaságra és területfejlesztésre koncentrááló **Európai Vidékfejlesztési Alap** révén kerülne sor.

A Mezőgazdasági Alaphoz főként horizontális intézkedések társulnának, amelyek valamennyi területre alkalmazandók; a Vidékfejlesztési Alap pedig az egyes területek szükségleteihez igazított intézkedéseket kínálna.

Európai Mezőgazdasági Alap

A mezőgazdaságra vonatkozó javaslatunk egy kulcsfontosságú követelmény köré összpontosulnak – ez a mindenütt alkalmazott fenntartható gazdálkodás. Álláspontunk szerint az európai mezőgazdaság és élelmiszeripar jelenlegi fő vonalát képviselő rendszer nem fenntartható. A fosszilis tüzelőanyagok intenzív felhasználásától, valamint az élelmiszerek és takarmányok távolsági szállításától függ; mindeközben óriási mennyiségű élelmiszer megy veszendőbe; gyakran nem teljesíti az állatjóléti normákat; fenyegeti a talaj, a vízkészletek és az ökoszisztémák hosszú távú egészséges állapotát; és a gazdaságokban történő foglalkoztatás folyamatos leépüléséhez vezet. Emellett csökkenti a szegényebb vagy marginálisabb mezőgazdasági területek életképességét.

Az iparosodott mezőgazdaságtól a fenntartható gazdálkodás felé történő fokozatos elmozdulást szorgalmazzuk, ami a gazdálkodás és a gazdaságok regionális és helyi sokféleségére épül, intelligens módon hasznosítja a nem megújuló erőforrásokat, tiszteletben tartja az állatjólétet, a helyes agronómiai ítélőképességet és az agrár-ökológiai innovációt helyezi a gazdálkodással kapcsolatos döntések előterébe, valamint kedvező környezeti, társadalmi és gazdasági eredményeket hoz.

A mezőgazdasági termelőknek nyújtott jövőbeli támogatást az említett irányba történő elmozdulásnak kell vezérelnie. A gazdálkodási rendszerektől vagy közjavaktól független általános támogatások politikailag nem indokolhatók. A támogatásnak a fenntartható gyakorlatot és a környezettudatos gazdálkodást kell jutalmaznia. Segítenie kell a kisméretű és a családi gazdaságokat, különösen a nehéz helyzetben lévő térségekben, fokozva az agrárgazdaságok és a vidéki gazdaságok diverzifikációját.

Ezért a **mezőgazdasági termelőknek nyújtott támogatás jövőbeli rendszerének** gondoskodnia kell az alábbiakról:

- a mezőgazdaságra vonatkozó fenntarthatósági normák egyértelmű meghatározása a helyes gyakorlatok aktualizált kódexeiben, valamint ezen kódexek fokozatos végrehajtása
- a közvetlen kifizetések folytatása gyökeresen felülvizsgált elvek alapján – nem hivatkozva a múltbeli terméshozamokra –, az EU különböző részein méltányosság a mezőgazdasági termelők között, regresszív módon, a fenntartható gyakorlatoktól függve
- támogatás a kisméretű és a családi gazdaságok számára, valamint a munkaerő megtartásához, a mezőgazdasági vállalkozások és a munkaerő méretéhez kötve a közvetlen kifizetések mértékét
- támogatás a perem-, hegyvidéki és más, kedvezőtlen adottságú területek mezőgazdasági termelői számára
- a géntechnológiával módosított szervezetek (GMO-k) betiltása az európai mezőgazdaságban és élelmiszer-ellátásban
- pénzügyi támogatás a bio- és ökológiai irányultságú gazdálkodási rendszerekre történő átálláshoz

Ezenfelül **a környezeti szolgáltatások célzott kifizetési** rendszerét javasoljuk, beleértve az alábbiakat:

- harmonizált, világos környezetvédelmi normáktól függő támogatás a jelentős természeti értéket képviselő mezőgazdasági területeket kezelő mezőgazdasági termelők, legeltetők, erdészek és szövetkezetek számára.
- agrár-környezetvédelmi kifizetések a környezeti értékek olyan mértékű védelméhez, amely túlmutat a fent említett támogatások feltételekhez kötött jellegéből adódóan elérhető szinten.

- a Natura 2000 területeken végzett gazdálkodáshoz nyújtott támogatás, ahol a területkezelési tevékenységet a fent említett támogatások nem fedezik.
- a szén-dioxid-megkötéshez – pl. vizes élőhelyeken, erdőterületeken vagy tartósan szántatlan legelőkön –, valamint az agrárgazdaság körébe tartozó, jelentős természeti értéket képviselő erdőterületekhez nyújtott támogatás.
- a vízkészlet-gazdálkodásba, a gazdálkodási és erdészeti rendszereknek az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást szolgáló kiigazításába, valamint a gazdaságok területén az élőhelyek helyreállításába történő beruházások támogatása.

Ezen változásokat támogatva a **kereskedelemmel, a segélyekkel és az élelmiszerellátás igazgatásával összefüggésben új politikákat** javasolunk, hogy a mezőgazdasági termelők számára biztosított legyen a tisztességes megtérülés, valamint teljesüljenek a fenntarthatósági követelmények, egyebek mellett az alábbiak:

- a WTO-szabályok újratárgyalása az élelmiszer-önrendelkezéshez való jog megteremtéséhez
- a mezőgazdaság más iparágaktól való szétválasztása a világkereskedelmi tárgyalásokon
- az élelmiszer-behozatalokra vonatkozó fenntartható normákhoz való ragaszkodás
- a fehérje-behozatal alternatívájaként a takarmánycélra szánt fehérjék európai termelésének ösztönzése
- a fejlesztési politikák egységességének biztosítása, beleértve az élelmiszer-kivitelhez nyújtott támogatások felszámolását
- támogatás a fejlődő országok mezőgazdasági termelői számára a fenntartható gazdálkodási rendszerek megőrzéséhez vagy kialakításához
- az élelmiszerpiac nyomon követése és a piac nagyobb átláthatóságának biztosítása
- a mezőgazdasági termelők és a fogyasztók alkupozíciójának javítása, lehetővé téve számukra az élelmiszerellátás irányítását és a tisztességes élelmiszerárak elérését

Válaszul az **élelmiszerminőséggel és annak egészségügyi összefüggéseivel** kapcsolatos növekvő lakossági tudatosságra, azt javasoljuk, hogy a Mezőgazdasági Alap támogassa a következőket:

- lakossági tájékoztatás és nevelés – különösen gyermekek számára – az élelmiszerekről, az étrendről és annak egészségi vonatkozásairól, a fenntartható életmódról, a felelős fogyasztásról és az ezekhez kapcsolódó kérdésekről.
- jó minőségű, természetes, egészséges, tápláló, az állatjólétet szem előtt tartó és regionálisan beszerzett élelmiszerekre irányuló közbeszerzés és étkeztetés.
- az élelmiszerek címkézésének szigorúbb szabályozása annak biztosítása érdekében, hogy a fogyasztók megismerhessék az összes forgalmazott élelmiszer származási helyét, előállítási módszereit, a feldolgozás során alkalmazott kezelést stb.
- az élelmiszerlánc valamennyi szakaszában az élelmiszerhulladék mennyiségének csökkentését szolgáló kampányok.
- a mezőgazdasági termelők maguk irányíthassák saját állattenyésztésüket és vetőmagtermesztésüket.

Európai Vidékfejlesztési Alap

Európa számos vidéki térségét súlyosan gyengítette a szövetkezeti gazdálkodás összeomlása, a kereskedelem központosítása, a fiatalok elvándorlása stb. Az eredmény a térségek közötti növekvő egyenlőtlenség, a tömeges migráció, a társadalmi tőke elvesztése és egyes térségekben az értékes mezőgazdasági területek elhagyása, valamint a gazdálkodás által fenntartott környezeti és kulturális értékek elvesztése.

A **vidéki térségek** javasolt **újjaélesztésének** a gazdasági és társadalmi fejlődésre, az innovációra és az alkalmazott tudásra egyaránt összpontosítania kell, valamint szélesebb körű uniós politikákra és forrásokra kell támaszkodnia.

Az Alap tehát a **vidéki gazdaság megerősítése és diverzifikálása** érdekében az alábbi szakpolitikákat foglalná magában:

- a kis- és középvállalkozások földterülethez és tőkéhez való hozzáférését megkönnyítő intézkedések
- a gazdaságok örökléséhez és a gazdálkodási ágazatba újonnan belépők számára biztosított támogatás, ideértve a nyugdíjazáshoz, a közösséghez kapcsolódó mezőgazdasághoz, valamint a helyi hatóságok azon fellépéséhez nyújtott támogatást, hogy megőrizzék a helyi érdekeltségű fenntartható mezőgazdaságot a városi és városkörnyéki területeken
- a gazdaságok korszerűsítése annak érdekében, hogy elősegítsék a hatékony termelést, illetve a fenntartható gyakorlat vagy a gazdaságok diverzifikálása felé történő elmozdulást
- az erdészethez fűződő fokozott uniós érdek, a fenntartható erdőgazdálkodás, az erdészeti termékek feldolgozása és a környezeti szolgáltatások révén megvalósuló munkahelyteremtésre összpontosítva
- a távközlési infrastruktúrába történő beruházás a vidéki térségekben
- a helyi közösségek, a földterület-kezelők és a vállalkozások fellépése az energia-megtakarításra és a megújulóenergia-előállításra összpontosító vállalkozások létrehozása vagy kibővítése érdekében
- a vidéki turizmus fejlesztése, a környezettel fennálló kapcsolata, hozzáadott értéke stb. kiemelésével
- a szakmai pálya előtti oktatás és szakképzés, tanulószerveződéses gyakorlati képzés és hasonló rendszerek, a szakmai pályafutás közepén folytatott továbbképzés, a tanácsadást és ismeretterjesztést biztosító szolgáltatások, a szakmai csoportokban folytatott tevékenység stb.

Ezen tág gazdasági hangsúlynak az alábbi politikákat kell magában foglalnia az **élelmiszerek regionális és helyi előállításának és feldolgozásának** támogatásához:

- regionális és helyi élelmiszerrendszerek létrehozása és megerősítése, amilyenek például az őstermelői piacok, a szövetkezetek mezőgazdasági terményeit kínáló boltok, a közösség által támogatott mezőgazdaság, valamint egy aktív európai hálózat a helyes gyakorlatok cseréjéhez az említett rendszerek körében
- a regionális termékek márkázásának és címkézésének támogatása, az EU minőségbiztosítási rendszerére (OEM/OFJ/HKT) építve, valamint az étkezési hagyományok, a gasztronómia és a kulturális örökség kapcsolódó szempontjainak Európa-szerte tapasztalható sokféleségére támaszkodva
- az uniós szabályozások felülvizsgálata a mikrovállalkozások és kkv-k higiéniai, vágási és egyéb szabályozások alóli, megfelelően indokolt és felügyelt mentességének engedélyezése érdekében.

A Vidékfejlesztési Alapnak **erősítenie kell a vidéki közösségeket, szolgáltatásokat és infrastruktúrát** is. Ennek magában kell foglalnia az úgynevezett „perem-” vagy „kedvezőtlen adottságú” területek fejlesztésének dinamikus és kreatív megközelítését, amely területek az ott élők szemszögéből nézve központi szerepet játszanak az életükben, és azokat kulturális, környezetvédelmi és egyéb szempontokból komoly előnyben részesítik. A szakpolitikáknak ki kell terjedniük a következőkre:

- a vidéki területeken a társadalmi tőke, valamint a vidéki közösségek arra irányuló képességének erősítése, hogy részt vegyenek a helyi irányításban és a helyi fejlesztési folyamatokban.
- a vidéki szolgáltatások és infrastruktúra biztosítása és megerősítése.
- számos vidéki térségben a városok által a társadalmi, kulturális és gazdasági élet központjaiként betöltött kulcsfontosságú szerep és annak elismerése, hogy a szolgáltatások körének és minőségének fenntartására, valamint a városi és vidéki térségek hatékony összekapcsolására és kölcsönös támogatására van szükség.
- gyökeresen új megközelítés az önellátásra termelő és részben önellátásra termelő gazdálkodás régóta bevett jellemzőin alapuló közösségek társadalmi életképességének fenntartását illetően.
- új és kreatív megközelítések a szegények és kiszolgáltatottak szükségleteinek kielégítésével kapcsolatban, növelve ezen közösségek kollektív magabiztosságát annak érdekében, hogy kezdeményezéseket tehessenek saját tagjaik életkörülményeinek javítására.

Azt javasoljuk, hogy a Vidékfejlesztési Alap által támogatott fellépéseket integrált, több ágazatot összefogó területi partnerségek által kidolgozott és irányított szubregionális fejlesztési stratégiák révén tegyék célzottá.

Kutatás, fejlesztés, képzés és innováció

Az új közös agrár-, élelmiszer- és vidékfejlesztési politikának a következőket kell biztosítania:

- az általunk támogatott politikák végrehajtásához szükséges alkalmazott kutatás, fejlesztés és innováció – nyolcadik uniós keretprogramon keresztül megvalósuló – finanszírozása.
- határozott uniós és nemzeti szintű programok, amelyek a tájékoztatást, képzést, valamint az ötletek és a helyes gyakorlatok cseréjét szolgálják: ebben a folyamatban az Európai Vidékfejlesztési Hálózatnak és a nemzeti vidékfejlesztési hálózatoknak jóval dinamikusabb és nyitottabb szerepet kell játszaniuk.

Irányítás, finanszírozás és teljesítés

A javasolt politikák hatékonysága nagymértékben függ majd a felelősségteljes kormányzástól, a teljesítéstől, valamint a megfelelő finanszírozástól. Az új közös agrár-, élelmiszer- és vidékfejlesztési politikának nagyjából ugyanolyan mértékben kell az EU költségvetéséből részesülnie, mint amennyit a jelenlegi KAP-ra fordítanak. A vidéki térségeknek más uniós alapokból, a nemzeti, regionális és helyi hatóságoktól, valamint a vállalati és civil szférából is forrásokat kell lehívniuk. Az új politikának a következőkről kell gondoskodnia:

- a közös agrár-, élelmiszer- és vidékfejlesztési politika uniós szintű stratégiai kerete, valamint annak teljes körű harmonizálása a Regionális, a Kohéziós, a Szociális és a Halászati Alappal.
- a tagállamoknak/régióknak az uniós szintű stratégiai keretet tükröző stratégiai kereteket kell kidolgozniuk, egymást kiegészítő különféle operatív programokkal.
- a szubregionális partnerségek területi fejlesztési stratégiákat dolgoznának ki és hajtánának végre, az említett öt uniós alap tekintetében az összes vonatkozó intézkedés, és különösen a javasolt Vidékfejlesztési Alapon belül előirányzott valamennyi intézkedés végrehajtásához kapcsolódó hatáskörökkel.
- a vidéki közösségek és az ezeket képviselő szervezetek aktív bevonása a helyi és szubregionális fejlesztési programok alakításába és végrehajtásába.

** Ez az ARC weboldalán (www.arc2020.eu) közzétett közlemény hosszabb változatának összefoglalása.